

Středoškolská odborná činnost 2008/2009

Obor 15 – teorie kultury, umění a umělecké tvorby

Problémy dětí cizinců s osvojováním si zvukové stránky českého jazyka

Autor:

Gaby Khazalová

Gymnázium, Brno-Řečkovice,

Terezy Novákové 2

621 00 Brno, sexta B

Konzultanti práce:

Mgr. Michaela Straková

PhDr. Eva Rusínová

Brno 2009

Prohlašuji tímto, že jsem práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Michaely Strakové a uvedla v seznamu použité literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje.

V Brně dne

Gaby Khazalová

Anotace

Tématem mé práce v rámci středoškolské odborné činnosti jsou problémy dětí cizinců s osvojováním si zvukové stránky českého jazyka. Mým cílem bylo prozkoumat dovednosti těchto dětí v rámci vědních disciplín fonetiky a fonologie. Nejprve jsem si určila hypotézy, tj. stanovení pravděpodobných jevů, které činí žákům potíže. Ve své práci chci tyto hypotézy potvrdit nebo naopak vyvrátit. Výzkum se týkal žáků navštěvujících II. stupeň ZŠ nebo nižší stupeň víceletých gymnázií. Dalším kritériem pro mne byla délka pobytu v ČR, tj. zhruba dva roky. Žáky jsem rozdělila do dvou kategorií, a to východní Evropa a Asie. Mým dalším cílem je určit rozdíly podle národnosti cizinců a z toho poté vyvodit problematické rysy celé jazykové skupiny. Chtěla bych tedy na základě výzkumu zjistit problematické jevy v oblasti fonetiky a fonologie, jež činí potíže dětem cizinců, které si osvojují český jazyk.

Obsah:

1. Úvod	5
2. Teoretická část	7
2.1. Cíle práce	7
2.2. Zvuková stránka jazyka	8
2.3. Soustava českých hlásek	10
2.3.1. Samohlásky	10
2.3.2. Souhlásky	11
2.4. Fonetika a fonologie	12
2.4.1. Historie	12
2.4.2. Charakteristika	13
2.4.3. Pracovní hypotézy	15
2.5. Problematika cizinců a jejich výběr	18
2.6. Výběr vhodného textu	20
3. Praktická část	21
3.1. Fonetická transkripce	21
3.1.1. Znaky fonetické transkripce	21
3.1.2. Fonetická transkripce textu	22
3.1.3. Fonetická transkripce jednotlivých nahrávek řeči	23
3.1.3.1. První skupina	24
3.1.3.2. Druhá skupina	29
4. Výsledky šetření	35
4.1. Shrnutí problematických jevů pro celou skupinu	35
4.2. Srovnání výsledků a hypotéz	38
5. Závěr	40
6. Použitá literatura	42

1. Úvod

Jako téma pro svou středoškolskou odbornou činnost jsem zvolila problémy dětí cizinců s osvojováním si zvukové stránky českého jazyka, kteří pobývají v ČR, a učí se tedy český jazyk. Zabývala jsem se samotnými vědními disciplínami fonetikou a fonologií češtiny a dále žáky, kteří byli subjekty mého výzkumu. Toto téma jsem si zvolila především kvůli aktuálnímu růstu imigrace do ČR. Podle statistik Českého statistického úřadu vydaných k 31.12.2007 mají v naší zemi největší zastoupení přistěhovalci z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska, Polska, Německa, Moldavska, Bulharska, Mongolska a Číny. Děti těchto imigrantů se učí česky a mým cílem bylo zmapovat jejich jazykové znalosti z pohledu fonetiky a fonologie.

Prvním krokem byl výběr žáků, kterých se můj výzkum týkal. Stanovila jsem si jistá kritéria, aby výsledky mé práce byly relevantní, a ne zavádějící. Délka pobytu v ČR musela být zhruba dva roky, aby jazykové znalosti respondentů byly přibližně na stejné úrovni. Záleží samozřejmě také na ostatních faktorech, jako je nadání dítěte, rodinné zázemí, kvalita výuky ve škole atd. Tyto ukazatele jsou však u každé osobnosti odlišné, proto je nelze brát v potaz. Mou druhou podmínkou byl věk žáka, resp. třída, kterou navštěvuje. Hledala jsem děti na druhém stupni ZŠ a nižším stupni víceletých gymnázií, tj. věk přibližně 11 – 15 let.

Mým cílem nebylo pouze zjistit problémy, se kterými se potýká každý žák zvlášť, ale naopak určit, jaké jevy činí potíže celé skupině. Zde se dostávám k rozdělení respondentů na dvě skupiny, a to východní Evropa a Asie. Toto dělení souvisí s již zmíněnou statistikou ČSÚ, která určuje top státních občanství imigrantů v ČR. Ze svých osobních zkušeností, získaných při provádění výzkumu a seznamování se s danou problematikou, jsem zjistila, že brněnské školy navštěvují převážně imigranti z Ukrajiny a Vietnamu. Proto také tyto děti tvoří převážnou část mého šetření.

Dále jsem s pomocí své konzultantky stanovila jevy z oblasti fonetiky a fonologie, které by teoreticky měly cizincům dělat problémy. V závěru práce chci tyto hypotézy potvrdit, či vyvrátit. Jádrem mé práce je však výzkum jako takový, díky kterému jsem poté byla schopna zjistit už zmíněné problematické jevy a pokusit se aplikovat výsledky jednotlivých žáků na celou jazykovou skupinu. Úkolem respondentů bylo přečíst text, který jsem nahrála na diktafon, a poté zkoumala jejich mluvený projev.

Děti cizinců, kteří se učí česky, se potýkají s problémy správné výslovnosti. Fonetika a fonologie se zabývají zvukovou stránkou řeči. Ve své práci jsem na skupině respondentů zjistila, co přesně jim činí potíže, jaké jsou rozdíly v mluvené podobě českého jazyka u Ukrajince a Vietnamce a na co by se tím pádem měli vyučující našeho mateřského jazyka zaměřit.

2. Teoretická část

2.1. Cíle práce

Fonetika a fonologie českého jazyka jsou vědní disciplíny, pod kterými si málokdo dokáže něco představit. Mým osobním cílem bylo zjistit, čím přesně se zabývají a své získané znalosti poté aplikovat v praxi. Nejprve chci tedy ty, kteří budou moji práci číst, s fonetikou a fonologií seznámit, podat ji ve srozumitelné podobě. V současné době existují učebnice češtiny, které tyto dvě vědy shrnují jen krátce pár řádky, nebo naopak ty, které jsou určené pro studenty vysokých škol a které jsou pro laika příliš složité až nesrozumitelné. Ve své práci se tedy budu těmito disciplínami zabývat, tak aby byl text srozumitelný pro čtenáře, který v tomto oboru nemá žádné zkušenosti.

Mým hlavním cílem však bylo tyto získané znalosti z oboru využít v praxi. Čeština je náš mateřský jazyk, proto si mnohdy neuvědomujeme a ani nad tím nepřemýšlíme, jakou podobu má naše řeč. Tímto se však zabývá fonetika a fonologie. Důležitost těchto oborů se podle mě bude v budoucnu zvyšovat, vzhledem k současnému růstu imigrace se tento problém totiž stává ještě více aktuálním.

Já jsem se zaměřila na děti imigrantů, pro něž není čeština mateřským jazykem, kteří se přistěhovali do České republiky, žijí zde, a tudíž je pro ně znalost češtiny velmi důležitá, k dorozumívání je nezbytná. Při své práci jsem navštívila školy, kde se tyto děti český jazyk učí. Zaměřila jsem se na mluvenou podobu, ne na psanou, protože ta je podle mě v dorozumívání se důležitější. A zde se opět dostávám k fonetice a fonologii, tj. vědám, které se zabývají zvukovou stránkou řeči.

Mým primárním cílem bylo zjistit, jaké jsou problematické jevy, se kterými se děti potýkají. Nejprve jsem měla jistou představu o tom, jaké to budou. S pomocí své konzultantky jsem tedy určila pravděpodobné úkazy, které by jim mohly činit potíže. Ve svém výzkumu jsem chtěla zjistit, zda tomu tak opravdu je, tzn. potvrdit, či vyvrátit předem určené hypotézy.

Každá úroveň projevu jazyka se liší žák od žáka, já jsem se touto prací snažila výsledky generalizovat; aplikovat výsledky výzkumu u jednotlivých žáků na celou skupinu. Přes tuto mou snahu však výsledky nemusí být všeobecně platné vzhledem k počtu dětí v mé experimentální skupině. Ráda bych zde podala vysvětlení na konkrétním příkladu slovanských jazyků. Je logické, že dětem z Ukrajiny (či jiných států východní Evropy) budou dělat problémy jiné jevy než dětem z Vietnamu. Proto pokud mám ve svém výzkumu např. pět respondentů z Ukrajiny, nejprve zjistím, co činí potíže každému z nich, a poté tyto závěry zevšeobecním na celou jazykovou skupinu, tj. slovanské jazyky. Mým cílem je tedy poukázat na rozdíly mezi jednotlivými národy, resp. jazykovými skupinami.

Mým osobním cílem bylo se seznámit s obory fonetiky a fonologie, aspoň částečně proniknout do jejich problematiky. Pojmout tyto vědní disciplíny v celé své šíři by pro mě bylo až nadlidským úkolem. Chtěla jsem však také, aby moje práce byla užitečná také někomu jinému. Rozhodla jsem se tedy, že ji nabídnu školám, převážně těm, které jsem navštívila vzhledem k vyššímu počtu cizinců. Problémy, které jsem ve své práci nastínila, by mohly pomoci učitelům, kteří vyučují český jazyk cizince, aby věděli, na co se zaměřit.

2.2. Zvuková stránka jazyka

Zabývá se jí fonetika a fonologie. Základní zvuky lidské řeči, z nichž skládáme slova, se nazývají hlásky. Je to „*nejmenší, dále už nedělitelná mluvidly vytvářená artikulačně akustická realita jazyka, představující základní zvukový prvek konkrétního jazyka*“¹ (B. Hála, 1962). Tato definice je starší a ne zcela přesná, dnes je to podle této definice až slabika, která je většinou tvořena více než jednou hláskou. V psaném projevu je zaznamenáváme literami (písmeny), většinou má každá hláška jednu příslušnou literu.

¹ Krčmová, M. *Fonetika a fonologie, Zvuková stavba současné češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, 1992. ISBN 80-210-0137-2

Mluvní orgány lze rozdělit do tří skupin:

- 1) Ústrojí respirační (dýchací): Pro řečový projev je nejvýhodnější dýchání smíšené, při němž jsou zapojeny mezižeberní svaly i bránice. Mluvní projev se realizuje při výdechu, který zajišťuje tlak v hrtanu, což je nezbytné pro vznik hlasu. Spotřeba dechu se u vyslovení jednotlivých hlásek liší; nejvíce spotřebují vokály, sykavky a [h], [f], [x], nejméně naopak [l].
- 2) Ústrojí fonační (hlasové): Je uloženo v hrtanu a probíhá zde tvorba hlasu. Základem jsou tzv. hlasivky, dva pružné vazy mezi chrupavkami v hrtanu. Napínají se či povolují, sblížíjí či oddalují, výdechovým proudem z plic se rozkmitají a vzniká tón. Mezi hlasivkami se při řeči vytvoří tzv. hlasivková štěrbina (glottis).

Hlasivky však nepracují při řeči stejně:

- a) klidně rozevřeny jako při dýchání: [ř], [s], [š], [x]
 - b) kmitání při lehkém přiblížení hlasivek vytvářejí hlasnost (znělost): všechny znělé souhlásky
 - c) těsné sblížení, ale bez kmitů: [p], [t], [tʰ], [k]
 - d) kmitání těsně sblížených hlasivek: vokály
 - e) sblíženy a kmitají pomaleji: [h]
 - f) oddalují se a nekmitají: šepot
 - g) tzv. aspirace (přídech) je tření vzduchu o okraje části hlasivek: v češtině pouze náhodně, známe např. z němčiny
- 3) Ústrojí modifikační (artikulační): Hlas se v něm převádí na řeč, je uloženo nad hrtanem a skládá se ze tří dutin.
 - a) dutina hrdelní (laryngální): změny objemu dutiny se uplatňují hlavně při tvorbě vokálů
 - b) dutina nosní (nazální): rezonanční místo při výslovnosti nosních hlásek [m], [n], [ň], [ŋ], [μ]
 - c) dutina ústní (orální): rezonanční prostor přítomen při realizaci každé hlásky, jsou zde uloženy aktivní i pasivní orgány:
aktivní: jazyk (lingua), rty (labia), někdy hlasivky
pasivní: zadní patro (=měkké, velum), přední patro (=tvrdé, palatum), dásně (alveoly), zuby (dentes)

2.3. Soustava českých hlásek

2.3.1. Samohlásky (vokály)

Jsou to hlásky artikulované při volném průchodu dechového proudu, dají se zpívat (tóny) a ústa jsou otevřena. V češtině existuje 10 fonémů: a, e, i, o, u, á, é, í, é, ú a jim odpovídá 14 grafémů: navíc y, ý, ů, ě.

Charakteristické rysy: 1) paralelně vedle sebe existují dvojice krátkých a dlouhých – funkční z hlediska distinktivní funkce, protože rozlišuje slova jinak stejně znějící, př. dráha – drahá
2) jsou nenosové – jsou ústní, tím pádem se tvoří bez rezonance nosní dutiny, měkké patro zaujímá aktivní polohu a uzavírá vstup do dutiny nosní.
3) jsou nenapjaté – tj. tvořené bez mimořádného napětí artikulačního svalstva
4) jsou neutrální, tj. ani zavřené, ani otevřené – rozdíl mezi zavřenou a otevřenou variantou vzniká rozdílem v posunu jazyka v horizontálním směru

Porušení či nedodržování těchto rysů způsobuje nedbalá výslovnost spisovné češtiny, posluchač ji hodnotí negativně a pociťuje ji jako výslovnost „cizí“.

Dvojhlásky (diftongy) vznikají spojením dvou samohlásek. Jsou obvykle tvořeny jedním vokálem (samohláskou) a jedním polovokálem (polosamohláskou - vyznačuje se nižší mírou sonority než samohláska), přičemž polovokál může být buď na první, nebo na druhé pozici. V češtině jsou diftongy vždy klesavé, tj. polovokál na druhé pozici.

- 1) česká dvojhláska [ou]
- 2) v přejatých slovech: [au], [eu]

Základní klasifikace samohlásek v češtině

Podle polohy jazyka	přední	střední	zadní
vysoké	í, i		u, ú
středové	é, e		o, ó
nízké		a, á	
Podle postavení rtů	nezaokrouhlené		zaokrouhlené

2.3.2. Souhlásky (konsonanty)

Jsou to hlásky artikulované, když výdechový proud naráží na překážku, nedají se zpívat (šumy) a ústa jsou přivřena. V češtině je 25 souhlásek: b, c, č, d, d', f, g, h, ch, j, k, l, m, n, ň, p, r, ř, s, š, t, t', v, z, ž. Foném ch je zapisován pomocí dvou grafémů c+h, v přejatých slovech jsou ještě dále grafémy x, q, w.

Artikulace konsonantů

Podle místa artikulace rozeznáváme tyto skupiny souhlásek:

- 1) Souhlásky retné (labiální) – dělí se na bilabiální (obouretné) [p, b, m] a labiodentální (retozubné) [f, v, μ]
- 2) Souhlásky dásňové (alveolární) - dělí se na předodásňové (prealveolární) [t, d, n, s, z, c, □, ř, l, r] a zadodásňové (postalveolární) [š, ž, č, ž]
- 3) Souhlásky předopatrové (palatální) – [t', d', ň, j]
- 4) Souhlásky zadopatrové (velární) – [k, g, x, ŋ]
- 5) Souhlásky hrtanové (laryngální) – [h, ʔ]

Podle artikulujícího orgánu dělíme na:

- 1) Závěrové souhlásky (okluzívy) – [p, b, m, μ, t, d, n, t', d', ň, k, g, ŋ, ʔ]
- 2) Polozávěrové souhlásky (semiokluzívy) – [c, □, č, ž]
- 3) Úžinové souhlásky (konstruktivy) – středové [f, v, s, z, š, ž, j, x, h, γ], laterální [l], vibranty [r, ř]

Podle činnosti hlasivek: 1) znělé – hlasivky se rozkmitají

2) neznělé – hlasivky se nerozkmitají

Dále rozlišujeme souhlásky párové, které jsou vždy ve dvojici znělá - neznělá a souhlásky jedinečné, které nemají neznělý protějšek, tudíž jsou vždy znělé.

Párové

Neznělé	f	p	t	t'	s	š	k	ch	c[ts]	č[tš]
Znělé	v	b	d	d'	z	ž	g	h	c[dz]	č[dž]

Podle účasti nosní dutiny:

- 1) Souhlásky nosní (nazální) – [m, n, ň, μ, ŋ]
- 2) Souhlásky ústní – všechny ostatní

2.4. Fonetika a fonologie

2.4.1. Historie

První dílo týkající se fonetiky a fonologie vzniklo počátkem 15. století. Jeho nálezcem je F. Palacký, který ho nazval *Orthografia Bohemica* a zároveň ho připsal Janu Husovi. Fonetika jako vědní specializovaná disciplína však vzniká v 1. polovině 19. století; zakladatelem byl J. E. Purkyně. Jako fonetik zastávající poslechovou metodu vstoupil do historie A. Frinta, jehož *Novočeská výslovnost* byla prvním systematickým popisem českého jazyka. Druhým směrem, fonetikou experimentální, se zabýval J. Chlumský. Jeho žákem a nástupcem se stal náš pravděpodobně nejvýznamnější fonetik B. Hála. Publikoval mnoho prací a jeho vědecká aktivita se nejvíce rozvinula až za 2. světové války a po ní. Vývoj experimentálních fonetických metod stále více zatlačoval do pozadí lingvistický pohled a přibližoval fonetiku do sféry fyziky a fyziologie. Tohle vyvolalo v Pražském lingvistickém kroužku značný nesouhlas. (Reprezentantem tohoto nového směru byl na vídeňské univerzitě N. Trubecký, profesor slavistiky v Brně a anglistiky na pražské univerzitě.) Začali zkoumat nejmenší zvukové jednotky z hlediska distinktivní funkce a vytvořili tak nauku o fonémech, fonologii.

2.4.2. Charakteristika

Zvukovou stránkou jazyka se zabývají dvě vědní disciplíny: fonetika a fonologie. Zkoumají proces přenosu informace pomocí jazykových prostředků. Zatímco fonetika se zajímá o všechny zvuky užité při řeči, fonologie se soustředí pouze na ty, které mají tzv. distinktivní funkci, tj. díky kterým rozlišujeme význam. Dnes dochází ke spolupráci představitelů obou těchto vědních disciplín, fonologie opírá svá zjištění o poznatky z fonetiky a naopak fonetika využívá fonologických závěrů pro vysvětlení svých poznatků.

Bohuslav Hála, nejvýznamnější osobnost české fonetiky starší generace, definoval fonetiku takto: „*Je to lingvistická vědní disciplína, která zkoumá, popisuje a hodnotí auditivní prostředky sociální komunikace lidskou řečí, a to z hlediska teoretického vědeckého poznání i jeho praktické aplikace ve společnosti.*“²

Zkoumá zvukový signál ze tří hledisek:

- 1) hledisko fyziologicko-artikulační se zabývá pohledem na tvorbu zvukového signálu, výsledkem je popis tvoření jednotlivých hlásek a jejich spojování,
- 2) hledisko akustické zkoumá již výsledný zvuk - výslovnost mluvcího, akustika zvukových signálů je důležitým poznatkem pro fonologii,
- 3) hledisko funkční se zaměřuje na ty zvuky, kterou jsou nepostradatelné pro sluchový vjem fonetika, zde se nejvíce blíží fonologii.

Fonetika zabývající se základními problémy lidské řeči se nazývá obecná, dále existuje speciální, která sleduje konkrétní jazyk a jeho spisovnou i nespisovnou podobu. Porovnáváním stavby dvou rozdílných jazyků se zabývá fonetika srovnávací, využívá se zejména při výuce cizích jazyků. Historická fonetika aplikuje své nynější poznatky na historický vývoj jazyka.

² Krčmová, M. *Fonetika a fonologie, Zvuková stavba současné češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, filosofická fakulta, 1992. ISBN 80-210-0137-2

Fonetická transkripce

Existuje několik druhů, ale vzhledem k tomu, že v každé publikaci byl užít jiný systém, což je poněkud nevýhodné, v roce 1888 byl Mezinárodní fonetickou asociací (API) položen základ pro mezinárodní fonetickou transkripci. Využívá latinky a v podstatě každá hláska se vždy označuje jedním určitým grafickým znakem. Tento systém však vychází ze souboru hlásek západních jazyků, hlavně angličtiny a francouzštiny. Proto se v současné době pro češtinu vypracovala obměna pro potřeby vědeckých textů a také je užíván přepis dialektologický.

Vedle fonetického přepisu existuje také fonologická transkripce, pomocí níž zaznamenáváme pouze určité jevy mající fonologickou funkci.

Jak jsem již na úvod zmínila, fonologie se zabývá jen těmi zvuky, které mají rozlišovací funkci. Základní jednotkou je foném: *„Zvukový jazykový prostředek sloužící k odlišení morfémů, slov a tvarů slov téhož jazyka s různým významem. Liší se od ostatních fonémů téhož jazyka nejméně jednou fonologickou distinktivní funkcí.“*³(M. Romportl)

Foném tedy není každá hláska, ale pouze ta, která má schopnost distinkce. V současné době má český jazyk 36 fonémů, jejich počet však není stálý, protože některé můžou v průběhu vývoje jazyka zanikat nebo i naopak. Liší se také podle pojetí jednotlivých fonologů. Je-li foném v jazyce reprezentován více hláskami, používáme pro něj termín alofony (varianty fonému).

³ Krčmová, M. *Fonetika a fonologie, Zvuková stavba současné češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, filosofická fakulta, 1992. ISBN 80-210-0137-2

2.5. Hypotézy

S pomocí své konzultantky PhDr. Evy Rusínové z Kabinetu češtiny pro cizince, Filosofické fakulty MU, jsem stanovila hypotézy pro můj výzkum, tj. pravděpodobné problematické jevy z oblasti fonetiky a fonologie. Toto stanovení bylo poté také rozhodující pro výběr vhodného textu, který je základem mého výzkumu. Mým cílem tedy bylo potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy. Nejprve jsem se zaměřila na problematiku těchto jevů, kterou v práci vysvětluji.

Pravděpodobné jevy:

1) Přízvuk

Je to zesílení hlasitosti určité dominující slabiky, tzn. že slabiky tedy můžeme z hlediska akcentu rozdělit na přízvučné a nepřízvučné. Umístění přízvuku ve slově se u různých jazyků liší. Proto je pravděpodobné, že tento jev bude činit cizincům problémy. Čeština má tzv. přízvuk stálý, je vázán k první slabice slova. Jako další případ bych uvedla francouzštinu, kde je akcent na poslední slabice nebo polštinu s přízvukem na předposlední. Existuje však také tzv. přízvuk volný, kde je přízvučná slabika umístěována ve slově různě, záleží na vlastnostech daného slova. U těchto jazyků se stává, že zesílením špatné slabiky může být pozměněn význam slova.

- Přízvuk je tedy v českých slovech dáváme na první slabiku slova = přízvuk hlavní: město
- Ve spojení jednoslabičné předložky s následujícím slovem dáváme přízvuk na předložku: na stole
- Naopak pokud se jedná od dvojslabičné předložky a jejich jednoslabičné podoby, nemívají hlavní přízvuk: mezi domy, kol města
- Na liché slabice v troj- a víceslabičných slovech je tzv. přízvuk vedlejší (slabší): předposlední, ve složeninách: holohlavý
- V souvislé řeči některé slova přízvuk vůbec nemají, připojují se totiž k předcházejícímu přízvučnému slovu = enklitika (příklonky), jsou to např. krátké tvary zájmen (mi, ti, si, mě, tě, se, mu, ho, jí, ji) a tvary slovesa být (jsem, jsi, bych, byl, bys atd.): Čekal *jsem tam* dlouho. Nikdy *bych se* nestavil.
- Další výrazy bez slovního přízvuku se připojují k následujícímu přízvučnému slova = proklitika (předklonky): Budeš-*li se* snažit.. Modrá *a* bílá..

2) Hláška [ř]

Zabývala jsem se častými problémy s výslovností této typicky české hlásky.

Podle artikulace ji zařazujeme do skupiny šumové vibranty (kmitavé hlásky se šumem). Existují dvě varianty této souhlásky, a to znělá a neznělá. Znělé stojí na začátku slova před vokálem, mezi vokály a v sousedství znělé souhlásky, např. dřevo, řapík, moře. Neznělé leží na konci slova a v sousedství neznělé souhlásky, např. zvěř, tři.

Artikulace: Okraje jazyka jsou přitisknuty k patru, hrot jazyka je volný a kmitá. Čelistní úhel je malý, úžina vznikající proti předním dásním je úzká a kmity jsou drobné a rychlé.

3) Cizí slova

Zvláštní případ při výslovnosti přejatých slov představují psané di, ti, ni. Vyslovujeme je totiž [dy, ty, ny], např. diktát, ministerstvo, titul.

4) Střídání dlouhých a krátkých vokálů

Cizinci mívají problém s výslovností např. dlouhého vokálu, který artikulují jako krátký a naopak.

5) Asimilace znělosti

Hláška mění svou znělost či neznělost vlivem hlásky sousední. Je nejrozšířenější souhláskovou změnou v češtině. Značně odlišuje optický a auditivní obraz slova, protože pravopis zachycuje původní morfologické složení a asimilaci znělosti nebere v úvahu.

a) uvnitř slova: Z + N = NN, N + Z = ZZ (Z – znělá, N – neznělá)

zpívat [spívat]

sbor [zbor]

$Z + J = ZJ, N + j = NJ$

směna [smněna]

změna [zmněna]

b) na rozhraní dvou slov

- na konci slova se hlásky znělé mění ve svůj neznělý protějšek

lov [lof]

- tato párová hláška na konci slova zůstává neznělá, pokud je první hláška dalšího slova také neznělá nebo jedinečná

lov ptáků [lof ptáků]

lov ryb [lof rip]

- na konci jednoslabičné předložky se před jedinečnou hláskou vyslovuje párová znělá

nad lesem [nad lesem]

- párová hláska na konci slova se stává znělou, pokud je první hláska následujícího slova znělá

lov zvěře [lov zvjeře]

c) zvláštní případy – je zde mnoho zvláštních případů, ve kterých se však obvykle nechybuje, proto je zde neuvádím

6) mě x mně

Psané mě má být vyslovováno pouze [mně].

město [mněsto]

v zimě [v zimmě]

7) Sibilanty (sykavé)

Jsou po eufonické stránce negativní, působí na sluch nepříjemným ostrým šumem.

s – z, š – ž

8) dy – ty – ny x di – ti – ni

Mohou zaměňovat tyto jednotlivé dvojice.

9) c – č

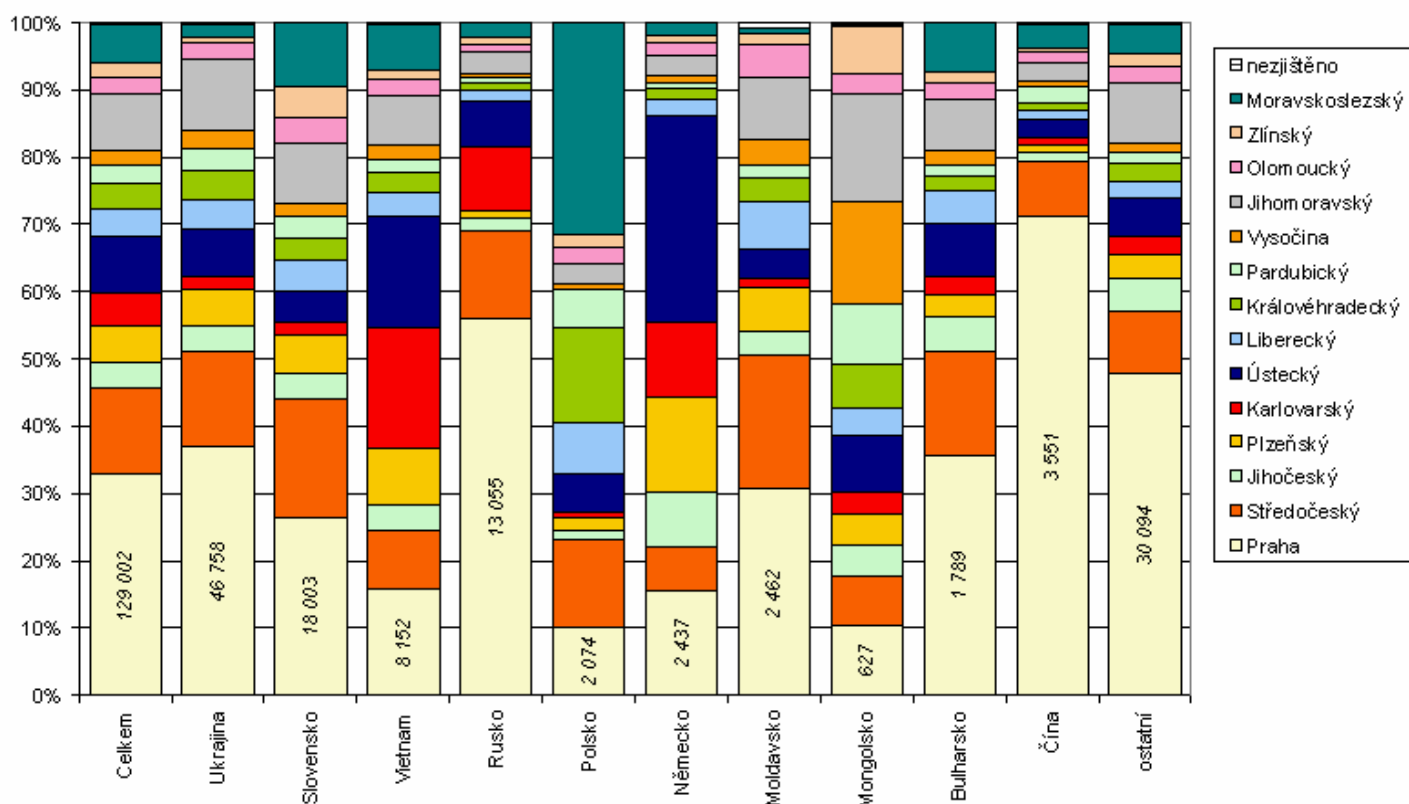
Zaměňování těchto dvou hlásek a problémy s jejich výslovností.

2.6. Problematika cizinců a jejich výběr

Jak jsem již uvedla v úvodu své práce, podle statistik roste počet imigrantů v České republice. Jejich děti navštěvují české školy, učí se český jazyk, a proto jsem se na tyto děti zaměřila. Ze svých osobních poznatků a také statistik jsem zjistila, jaké národnostní zastoupení cizinců v ČR, resp. v Brně, je nejčastější.

10 nejčastějších státní občanství cizinců v jednotlivých krajích ČR

Top 10 of citizenships by region; Pramen: ČSÚ, ŘS CPP MV ČR

Zaměřila jsem se tedy na jazykové dovednosti právě těchto dětí. Nejprve jsem je rozdělila do dvou skupin, a to východní Evropa, kde se mluví slovanskými jazyky. V mém případě zahrnuje děti z Ukrajiny. Poté skupina Asie, ve které jsou zastoupeny tři různé státy, a to Mongolsko, Laos a Vietnam.

Kritéria pro výběr

Musela jsem si určit jisté podmínky pro výběr těchto žáků, aby mé výsledky nebyly zavádějící, a zároveň, abych byla schopna najít dostatečný počet respondentů, protože v opačném případě by výsledky opět nebyly relevantní. Mým prvním kritériem byla délka pobytu v ČR, tzn. jak dlouho se dítě setkává s češtinou, jak dlouho navštěvuje českou školu. Určila jsem ji dva roky, plus minus šest měsíců. Druhou podmínkou byl pochopitelně věk žáka, pro mě byla spíše určující třída. Hledala jsem tedy děti navštěvující druhý stupeň ZŠ nebo nižší stupeň víceletých gymnázií, tj. věk přibližně 11 – 15 let. Setkávala jsem se s dalšími aspekty, které ovlivňují jazykové znalosti dítěte, a to kvalita výuky ve škole, rodinné zázemí, zda dítě doma mluví česky či ne, jazykové nadání jednotlivce atd. Tyto faktory však nebylo možné brát v potaz, vzhledem k rozdílnosti u každého žáka.

Navštívila jsem celkem čtyři ZŠ, kde jsem v rámci výuky výzkum prováděla.

Evropská základní škola Brno, Čejkovická 10, Brno-Vinohrady, 628 00

Základní škola Brno, Horácké náměstí 13, Brno-Řečkovice, 621 00

Základní škola Brno, Staňkova 14, Brno-Královo Pole, 602 00

Základní škola Brno, Jana Broskvy 3, Brno-Chrlice, 643 00

S každým žákem jsem vyplnila dotazník o základních údajích, jako jméno a příjmení, délka pobytu v ČR, délka docházky v české škole, národnost, věk a třída.

Jejich úkolem poté bylo přečíst mnou připravený text, který obsahoval předem zmíněné problematické jevy z oblasti fonetiky a fonologie. Jejich mluvenou podobu jazyka jsem zaznamenávala pomocí diktafonu a poté zkoumala jejich jazykové dovednosti.

2.7. Výběr vhodného textu

Základem mé práce byl výběr vhodného textu, který musel bezpodmínečně obsahovat všechny jevy, které jsem předem stanovila jako hypotézy. Musel být také dostatečně dlouhý, protože ze začátku se dítě soustředí a nedělá své obvyklé chyby, dále také může být nervózní, což po určité době čtení opadá. Na základě těchto aspektů jsem vybrala tento text:

Povídka Návrh, Karel Čapek, Bajky a Podpovídky

Návrh

Slavné ministerstvo financí,

byl jsem přede dvěma lety dán do penze po třiceti pěti letech věrné a svědomité služby jako berní exekutor. Za ta léta jsem nasbíral hojně zkušenosti a mohu říci, že svůj obor ovládám lépe než většina finančních odborníků; zejména jsem učinil zkušenost, že skoro všichni lidé, které jsem poznal, platí své daně neradi, neochotně, ba i se zřejmou nechutí, což dávají dosti zřetelně najevo jednak vůči berním orgánům, jednak mezi sebou (například v soukromém hovoru, v hospodě, v rozmluvách se zákazníky apod.). Často je slýchal vyjadřovat se v tom smyslu, že člověk platí jako mourovatý a neví nač; nebo že „na tohle jsou naše peníze“, ale na to, aby se v našem okrese spravily cesty, peníze nejsou, atak podobně. Soudím tedy, že jedna z příčin, proč normální poplatník platí daně nerad, je v tom, že si nedovede představit, nač slavný erár použije jeho těžce vydělaných grošů; nemá jaksi důvěry, že budou obráceny k obecnému prospěchu, a na účely, se kterými by on sám souhlasil.

Podle svých zkušeností a na základě dlouhého přemýšlení jsem dospěl k názoru, že tomuto stav věcí by nebylo těžko čeliti. Představuji si to tak, že by každý poplatník dostal přímo na daňovém výměru sdělení, nač bude použito daní jím zaplacených, například asi takto: „Částka od Vás vybraná bude vyplacena panu Josefu Vrabcovi, školníku ve Vašem městě, jako jeho služné za září, říjen a listopad.“ „Z daní Vámi zaplacených bude upraveno 7 metrů státní silnice v kilometru 451.“ „Tato částka bude vyplacena jako penze panu Adolfu Kopeckému, poštovnímu řediteli v. v., bytem tam a tam.“ „Vašich daní bude použito k nákupu nových světlometů pro protiletadlový pluk ten a ten.“ A tak dále.

Výhody tohoto nového způsobu zdanění by byly tyto: 1. Poplatník by věděl, nač jdou jeho daně, což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozený odpor k radostnému placení daní. 2. Vzbudilo by to v něm živý zájem o ten obor veřejné služby, respektive potřeby, na kterou bude jeho peněz použito.

3. Praktická část

3.1. Fonetická transkripce

V kapitole fonetika a fonologie jsem již zmínila pojem fonetická transkripce. Slouží ke grafickému zápisu mluvené řeči. Abych mohla zkoumat mluvenou podobu jazyka u cizince a zároveň ji srovnat s ostatními, nestačilo mi pouze poslechové šetření. Převedla jsem tedy nahrávky mnou pořízené z diktafonu do psané podoby, a to pomocí fonetické transkripce. Všeobecně se využívá Mezinárodní fonetická abeceda (IPA); grafický zápis pomocí této metody je však pro mě vzhledem k mým znalostem obtížný a zároveň také těžko pochopitelný pro laika. Pro potřebu mé práce jsem zvolila vlastní verzi fonetické transkripce, která je dostačující pro mé účely. Vycházela jsem z tzv. České fonetické transkripce, která je podle mého názoru srozumitelná a zároveň vyhovující podmínkám pro můj přepis.

3.1.1. Znak fonetické transkripce

Při fonetickém přepisu nezáleží na grafické podobě slova, ale na tom, jak je artikulována. Právě podle výslovnosti zaznamenáváme řeč do psané podoby. Ve své verzi fonetické transkripce jsem většinu grafému ponechala stejných jako při psané podobě jazyka.

Zde uvádím výjimky:

á a:

é e:

í i:

ó o:

ú u:

Grafémy y, ý se neužívají, nahrazujeme je grafémy i, i:

Dále neužíváme písmeno ě (ve slově běhat ho nahradíme bjehat, ve slově země nahrazujeme zemně)

Slabiky dí, ti, ni, zaznamenáváme d'i, t'i, ni – zde tedy vidíme rozdíl například ve slově diktát

Správná výslovnost: dikta:t

Špatná výslovnost: d'ikta:t

3.1.2. Fonetická transkripce textu

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor le:pe než vjetšina finančňi:ch odborňi:ku: zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plat'i: sve: daňe nerad'i neochotně ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelně najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:klat v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se za:kazňi:ki apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plat'i: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se f našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobně. Soud'i:m tedi že jedna s při:čin proč norma:lňi: poplatňi:k plat'i: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čelit'i. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplaceni:ch napři:klat asi takto Ča:stka od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplaceni:ch bude upraveno 7 metru: sta:tňi: silňice f kilometru 451. Tato ča:stka bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prof'iletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi respektive potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

3.1.3. Fonetická transkripce jednotlivých nahrávek řeči

Podle jednotlivých nahrávek, pořízených na diktafonu, jsem vytvořila transkripce mluvené podoby jazyka u dětí cizinců. Rozdíl ve výslovnosti, resp. chyby, jichž se cizinci dopouští, je zřetelný, pokud porovnáme jednotlivé transkripce řeči dětí cizinců s transkripcí původního textu. Pro větší přehlednost jsem zvýraznila slova a hlásky, které byly špatně artikulovány. Jednotlivé fonetické přepisy jsou rozděleny dvou skupin, podle země původu žáka. Toto dělení jsem zmínila již v úvodu práce.

3.1.3.1. První skupina

V této skupině se nachází pět nahrávek mluvy dětí původem z Ukrajiny, pro které je mateřským jazykem ukrajinština, tj. východoslovanský jazyk.

Jméno: Taťana Kalynych

Země původu: Ukrajina

Škola: ZŠ Staňkova

Délka pobytu v ČR: 2 roky

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti **dan** do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta **leta** jsem nazbi:ral **hojňe** zkušenost'i a mohu ři:ci že **ovladam** svu:j obor **lpe** než vjetšina **finančňich odborňiku zejmena** jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi **lide** ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotňe ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:kklad v **soukromem** hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se **zakazňiki** apod.) Často jsem je **slichal** vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše **peňize** ale na to aby se v našem okresu spravili cesti **peňize** nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna **z přičin** proč **normalňi:** poplatňi:k plaťi: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce **vyd'elanich grošu** nema: jaksí du:vjeri že budou obra:ceni k **obecnemu** prospjechu a na **učeli** se **kterimi** bi on **sam** souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:kład'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo řeško čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi **každi poplatňik** dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m **zaplacenich** napři:klat asi takto **Častka** od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňesťe jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplaceni:ch bude upraveno 7 **me:tru** sta:tňi: silňice f kilometru 451. Tato **častka** bude viplacena jako penze panu Adolfu **Kopeckemu** poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu **novich** svjetlometu: pro prořiletadlovi: pluk ten a ten. A tak **dale**

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: **odbor** k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor **veřejňe** službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Konstantyn Dorombakh

Země původu: Ukrajina

Škola: ZŠ Staňkova

Délka pobytu v ČR: 2 roky

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti **dan** do penze po třicet'i pjet'i letech **verňe** a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem **nasbi:ral hojňe** zkušenost'i a mohu ři:ci že **ovladam** svu:j obor le:pe než **většina finančních odborníku** zejm:ena jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi **lide** ktere: jsem poznal plat'i: sve: daňe nerad'i **neochotne** ba i se zřejmou **nechut'i** což da:va:ji: dost'i **zřet'elne** najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:kklad v soukrome:m hovoru v hospod'e v **rozmluvach** se **zakazňiki** apod.) Často jsem je **slichal** vijadřovat se f tom smislu že človjek plat'i: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše **peňize** ale na to aby se v našem okresu spravili cesti **peňize** nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna **z příčin** proč **normalňi: poplatňik** plat'i: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce **vyd'elanich grošu** nema: jaksi **duveri** že budou **obraceni** k **obecnemu** prospjechu a na **učeli** se **kterimi** bi on **sam** souhlasil.

Podle **svich** zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čeliťi. **Představuji** si to tak že bi **každi poplatňik** dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru **sd'eleňi:** nač bude použito daňi: **jim zaplacenich** napři:klat asi takto **Častka** od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi **školňiku** ve vašem mňesťe jako jeho **služňe** za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplaceni:ch bude upraveno 7 metru sta:tňi: silňice v **kilometru** 451. Tato **častka** bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k **nakupu novich svetlometu:** pro proťiletadlovi: pluk ten a ten. A tak **dale**

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. **Poplatňik** bi **ved'el** nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: **odpor** k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor **veřejňe** službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Rinat Aldovekin

Země původu: Ukrajina

Škola: ZŠ Horácké Náměstí

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech **verňe** a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem nazbi:ral **hojňe** zkušenost'i a mohu ři:ci že **ovladam** svu:j obor le:pe než vjetšina finančni:ch **odborníku** zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotňe ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se za:kazňi:ki apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše **peňize** ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna s při:čin proč norma:lňi: **poplatňik** plaťi: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho **težce** vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle **svich zkušenost'i** a na **zaklad'e** dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čelit'i. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m **vi:mjeru** zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplacení:ch napři:klad asi takto Ča:stka od va:s **vibrana** bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňesťe jako jeho **služňe** za **zaři** ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacení:ch bude upraveno 7 metru: sta:tňi: silňice f kilometru 451. Tato ča:stka bude viplacena jako penze panu Adolfo **Kopeckemu** poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prot'iletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodí tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. **Poplatňik** bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor **veřejňe** službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Margarita Kharkivska

Země původu: Ukrajina

Škola: ZŠ Chrlice

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor le:pe než vjetšina finančňi:ch **odborníku:** zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotně ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelně najevo jednak vu:či berňi:m **organu:m** jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se **zakazňiki** apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobně. **Soud'im** tedi že jedna s při:čin proč norma:lňi: poplatňi:k plaťi: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou **obraceni** k obecne:mu prospjechu a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho **přemišleňi:** jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplaceni:ch **napři:klad** asi takto **Častka** od **vas vibrana** bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho **služňe:** za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplaceni:ch bude upraveno 7 **mňetru:** sta:tňi: silňice f kilometru 451. Tato ča:stka bude viplacena jako penze panu Adolfu **Kopeckemu** poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prořiletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Erik Polyansky

Země původu: Ukrajina

Škola: ZŠ Chrlice

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech **verně** a **svjedomit'e** službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor **lepe** než vjetšina finančňi:ch **odborníku** zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotně ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m **organum** jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se za:kazňi:ki apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobně. Soud'i:m tedi že jedna **z při:čin** proč norma:lňi: **poplatňik** plaťi: daňe nerat je **v tom** že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce vyďelani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k **nazoru** že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi **každi poplatňik** dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplacení:ch napři:klat asi takto Ča:stka od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho **služňe** za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacení:ch bude upraveno 7 metru: **statňi** silňice f kilometru 451. Tato ča:stka bude viplacena jako penze panu Adolfu **Kopeckemu** poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prořiletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor **veřejňe:** službi respektive potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

3.1.3.2. Druhá skupina

Tato skupina zahrnuje pět dětí ze zemí Asie, které nejsou stejné národnosti, jak tomu bylo v předchozí skupině. Zařadila jsem zde cizince, kteří pocházejí ze tří různých států. A to Mongolsko, kde se mluví mongolštinou, kterou zařazujeme do altajských jazyků. Dále laoština, která patří do tajsko-kadajských jazyků, a poslední vietnamština patřící do austroasijské jazykové skupiny.

Jméno: Poun Nammauong

Země původu: Laos

Škola: ZŠ Staňkova

Délka pobytu v ČR: 2,5 roku

Slavne: **miňisterstvo** financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor le:pe než vjetšina finančni:ch odborňi:ku: **zejmena** jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotňe ba i se zřejmou nechut'i: což **davaji:** dost'i zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v **rosmluva:ch** se za:kazňi:ki apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako **morovati:** a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cestí peňi:ze nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna s při:čin proč norma:lňi: **poplatňi:ch** plaťi: daňe nerat je v tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r **požije** jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru **sd'eleňi:** nač bude **požito** daňi: ji:m zaplacení:ch napři:klad asi takto Ča:stka od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacení:ch bude upraveno 7 metru: sta:tňi: silňice v kilometru 451. Tato **častka** bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prořiletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vihodi tohoto nove:ho **zpu:sobu** zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:
2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes **požito**.

Jméno: Batčuluun Jargatzaikhan

Země původu: Mongolsko

Škola: ZŠ Staňkova

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta **leta** jsem **nasbi:ral** hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor le:pe než vjetšina finančni:ch **odborníku** zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plat'i: sve: daňe nerad'i neochotňe ba i se **sřejmou** nechut'i: což da:va:ji: dost'i **sřetelňe** najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:kklad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se **zakazňi:ki** apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plat'i: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna s při:čin proč norma:lňi: poplatňi:k plat'i: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na **učeli** se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na **zaklad'e** dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čelit'i. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru **sd'eleňi:** nač bude použito daňi: ji:m zaplacení:ch napři:klat asi takto **Častka** od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňesťe jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacení:ch bude upraveno 7 metru: **statňi:** silňice f kilometru 451. Tato **častka** bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k **nakupu** novi:ch svjetlometu: pro prot'iletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodí tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho při:rozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi **respekt'ive** potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Tan Hong Xyan

Země původu: Vietnam

Škola: Evropská základní škola

Délka pobytu v ČR: 2,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po **tříčet'i** pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta **leta** jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor **lepe** než **vešina** finančni:ch **odborníku** zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i **neokotňe** ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se **zakazňi:ki** apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že **clovek** plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna **z při:čin** proč norma:lňi: poplatňi:k plaťi: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho **těše** vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi **du:veri** že budou obra:ceni k obecne:mu **prospechu** a na u:čeli se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k **nazoru** že tomuto stavu **veci:** bi nebilo řeško čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m **vi:meru** zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplacení:ch napři:klad asi takto **Častka** od va:s vibrana: bude vplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacení:ch bude upraveno 7 metru: sta:tňi: silňice v **kilometru** 451. Tato **častka** bude vplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude **požito** k na:kupu novi:ch **svetlometu:** pro prořiletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi **ved'el** nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: **odpor** k radostne:mu placeňi: daňi:

2. **Vzbuďilo** bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi respektive potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Nguyen Tien Dat

Země původu: Vietnam

Škola: ZŠ Chrlice

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: **miňisterstvo** financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po **třicet**í pjetí letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta **leta** jsem nazbi:ral hojne: zkušenost'í a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor **lepe** než **vješina** finančňi:ch odborňi:ku: zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plat'í: sve: daňe nerad'í neochotňe ba i se zřejmou nechut'í: což **davaji:** dost'í zřetelňe najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:klad v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se **zakazňiki** apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plat'í: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobňe. Soud'i:m tedi že jedna **z při:čin** proč norma:lňi: poplatňi:k plat'í: daňe nerat je f tom že si nedovede přetstavit nač slavni: era:r použije jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na **učeli** se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'í: a na za:klad'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čeliťi. Přetstavuji si to tak že bi každi: poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru **sd'eleňi:** nač bude použito daňi: ji:m zaplaceni:ch napři:klad asi takto Ča:stka od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňest'e jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplaceni:ch bude upraveno 7 metru: **statňi:** silňice v **kilometru** 451. Tato ča:stka bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prof'iletadlovi: pluk ten a ten. A tak da:le

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: **odpor** k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi respektive potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

Jméno: Nguyen Phuc Hieu

Země původu: Vietnam

Škola: ZŠ Chrlice

Délka pobytu v ČR: 1,5 roku

Slavne: ministerstvo financi: bil jsem přede dvjema leti da:n do penze po třicet'i pjet'i letech vjerne: a svjedomite: službi jako berňi: exekutor. Za ta le:ta jsem **nasbi:ral** hojne: zkušenost'i a mohu ři:ci že ovla:da:m svu:j obor **lepe** než vjetšina finančňi:ch **otborňi:ku**: zejme:na jsem učiňil zkušenost že skoro všichňi lide: ktere: jsem poznal plaťi: sve: daňe nerad'i neochotně ba i se zřejmou nechut'i: což da:va:ji: dost'i zřetelně najevo jednak vu:či berňi:m orga:nu:m jednak mezi sebou (Napři:kład v soukrome:m hovoru v hospod'e v rozmluva:ch se za:kazňi:ki apod.) Často jsem je sli:chal vijadřovat se f tom smislu že človjek plaťi: jako mourovati: a nevi: nač nebo že na tohle jdou naše peňi:ze ale na to aby se v našem okresu spravili cesti peňi:ze nejsou a tak podobně. Soud'i:m tedi že jedna **z při:čin** proč norma:lňi: poplatňi:k plaťi: daňe nerat je f tom že si nedovede **představit** nač slavni: era:r použije jeho těšce vyd'elani:ch grošu: nema: jaksi du:vjeri že budou obra:ceni k obecne:mu prospjechu a na **učeli** se kteri:mi bi on sa:m souhlasil.

Podle svi:ch zkušenost'i: a na za:kład'e dlouhe:ho přemi:šleňi: jsem dospjel k na:zoru že tomuto stavu vjeci: bi nebilo těžko čelit'i. Přetstavuji si to tak že bi **každi** poplatňi:k dostal při:mo na daňove:m vi:mňeru zd'eleňi: nač bude použito daňi: ji:m zaplacen:ch napři:klat asi takto **Častka** od va:s vibrana: bude viplacena panu Josefu Vrapcovi školňi:ku ve vašem mňesťe jako jeho služne: za za:ři: ři:jen a listopat. Z daňi: va:mi zaplacen:ch bude upraveno **7 metru** sta:tňi: silňice f kilometru 451. Tato **častka** bude viplacena jako penze panu Adolfu Kopecke:mu poštovňi:mu řed'iteli v. v. bitem tam a tam. Vašich daňi: bude použito k na:kupu novi:ch svjetlometu: pro prot'iletadlovi: pluk ten a ten. A tak **dale**

Vi:hodi tohoto nove:ho spu:sobu zdaňeňi: bi bili tito 1. Poplatňi:k bi vjed'el nač jdou jeho daňe což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozeni: odpor k radostne:mu placeňi: daňi:

2. Vzbud'ilo bi to v něm živi: za:jem o ten obor veřejne: službi respektive potřebi na kterou bude jeho peňes použito.

4. Výsledky šetření

4.1. Shrnutí problematických jevů pro celou skupinu

Mým cílem bylo, na základě šetření u jednotlivých dětí cizinců, zjistit, jaké má problémy s osvojováním si zvukové stránky českého jazyka celá skupina respondentů. Pokusila jsem se tedy výsledky u jednotlivců shrnout a aplikovat je na jednotlivé dvě skupiny, které jsem předem rozdělila. V každé části je stejný počet dětí, ovšem liší se jednou zásadní věcí. V první skupině jsou děti, které pochází z jedné země, tj. Ukrajiny. Naopak ve druhé se nachází tři děti z Vietnamu, poté je zde po jednom zastoupeno Mongolsko a Laos. Proto pro mě bylo mnohem obtížnější zpracovávat výsledky u druhé skupiny, kde byly rozdílnosti v artikulaci u jednotlivých žáků větší, v porovnání s první skupinou.

Jak jsem již uvedla v úvodu a cílech své práce, toto shrnutí problematických jevů a aplikace výsledků jednotlivce na celou část je velmi problematické vzhledem k individuálním znalostem a schopnostem každého jedince. Proto mé výsledky a závěry nemusí být určující a platit pro všechny děti cizince, kteří se učí český jazyk.

Dalším problémem, se kterým jsem se setkala, byl při transkripci výběr těch jevů, které jsou relevantní. Vzhledem k obtížnosti textu a jednotlivých slov respondenti některé výrazy nebyli s to vyslovit. Tyto problémy jsem však ve svém přepisu nebrala v potaz. Nyní se dostávám k výsledkům mého šetření u jednotlivých svou skupin.

První skupina

V této skupině se nachází pět dětí původem z Ukrajiny, pro které čeština není mateřským jazykem. Na základě poslechové metody a fonetické transkripce zde uvádím souhrnné znaky. U této části určování nebylo až tak problematické, děti dělaly chyby většinou ve stejných jevech i slovech. Je to způsobeno stejnou zemí původu u všech respondentů.

1) Špatné dávání přízvuku: ve troj- a víceslabičných slovech se často objevuje přízvuk na špatné slabice, místo na první je na druhé.

- 2) Krátké a dlouhé vokály: velmi časté zkracování dlouhých vokálů ve dvojslabičných a víceslabičných slovech.
- 3) Zaměňování [é] za [ě]: hlavně na konci slov změkčuje, př. veřejné [veřejně], věrné [vjerně], služné [služně].
- 4) Chybná artikulace cizích slov: v češtině se cizí slova s di, ti, ni artikulují [dy, ty, ny], toto pravidlo není dodržováno hlavně u méně známých cizích slov, př. respektive [respekt'ive].
- 5) Výslovnost ě [je] jako [e]: např. světlomet [svetlomet], věděl [veděl], důvěra [duvera].
- 6) Asimilace znělosti: občasné chyby v předložkovém spojení s hláskou [v] či uprostřed slova.

Druhá skupina

V této části se nachází cizinci původem z asijských zemí, a to Vietnamu, Mongolska a Laosu. Jednotlivé jazyky mongolština, vietnamština a laoština nepatří do stejné jazykové skupiny, proto se od sebe artikulace českého jazyka u jednotlivých dětí liší značně více než u první skupiny. Proto také bylo obtížnější určit souhrnné znaky pro celou tuto část.

- 1) Asimilace znělosti: občasné chyby v předložkovém spojení s hláskou [v] či uprostřed slova.
- 2) Problém s [ou]: problém s výslovností tohoto fonému, chybná artikulace [o].
- 3) Chybná artikulace cizích slov: v češtině se cizí slova s di, ti, ni artikulují [dy, ty, ny], př. respektive [respekt'ive], ministerstvo [miňisterstvo].
- 4) Hlávka ř: problémy se správnou artikulací této hlávky.
- 5) Hlávka [ch]: především u laoštiny je chybná výslovnost této hlávky, zní spíše jako [k].
- 6) Sibilanty: změkčování sibilantů, kdy znělou hlávku nahradí příslušná párová neznělá hlávka, př. zřejmý [sřejmý].
- 7) Hlávka [c]: špatná artikulace této hlávky, změkčování, připomíná spíše [č].

4.2. Srovnání výsledků a hypotéz

Na počátku práce jsem s pomocí konzultantky určila několik pravděpodobných problematických jevů, se kterými by se děti cizinců mohly při čtení textu potýkat. Zda-li se tyto hypotézy potvrdí, či ne, jsem zjišťovala pomocí poslechu nahrávek a fonetické transkripce. Všechny tyto jevy jsou vysvětleny v kapitole Hypotézy. Původně jsem chtěla zohlednit všechny předem určené jevy a zaměřit se na ně jak při poslechu, tak při pozdějším převedení mluveného slova do grafické podoby. Při své práci jsem však zjistila ze převedení přízvuku do fonetického přepisu je velmi problematické. Proto jsem se rozhodla, že tento jev budu zkoumat pouze podle poslechové metody. Přízvuk je tedy zahrnut v kapitole Shrnutí problematických jevů pro celou skupinu, není ovšem zaznačen ve fonetických transkripcích. Všechny ostatní hypotetické jevy jsem v prepisech vyznačila, samozřejmě za předpokladu, že se žáci těchto chyb dopouštěli.

1) Přízvuk

Předpokladem bylo, že dětem bude činit potíže dávání přízvuku na správnou slabiku. Již jsem vysvětlila, jak se v českém jazyce přízvuk správně užívá. Podle výsledků při mém šetření jsem zjistila, že první skupina, tj. cizinci původem z Ukrajiny, má velký problém s dáváním přízvuku na první slabiku. Místo toho zdůrazňují druhou slabiku. Co se týče druhé skupiny, zde tento problém není až tak zřetelný jako u první, objevují se jen občasné chyby. Ukázalo se tedy, že přízvuk byl jedním z hlavních problémů, tudíž můžeme tvrdit, že tato hypotéza se potvrdila.

2) Hlávka [ř]

Tato typicky česká hlávka činí problém mnoha cizincům. Pravděpodobně si toho všiml každý z nás, proto bylo zcela logické zařadit ji do problematických jevů. Artikulace [ř] dělá problémy především dětem z asijské skupiny; výslovnost byla chybná ve většině slov. Naopak co se týče druhé skupiny, zde se žáci potýkali pouze se některými výrazy, artikulace byla ve většině případů správná.

3) Cizí slova

Při výzkumu jsem zjistila, že u této hypotézy záleží především na znalosti jednotlivých žáků. Bylo zajímavé sledovat, že většina se již setkala se slovem ministerstvo, tudíž ví, jak ho správně vyslovit, což se nedá říci o slově respektive. Pokud srovnám obě dvě části, s artikulací cizích slov měla větší problémy asijská skupina.

4) Střídání dlouhých a krátkých vokálů

Tento jev byl podle mého názoru jeden z největších problémů při správné výslovnosti převážně u první skupiny. Většinu dlouhých vokálů respondenti zkracovali, což podle mě zároveň souviselo s přízvukem, kdy na druhé slabice, kam byl dán přízvuk, zaměnili dlouhý vokál za krátký. Tento jev se však také vyskytoval často u čtyřslabičných slov, zejména pokud byly dvě slabiky s dlouhým vokálem vedle sebe. Jen o trochu méně problematický se tento rys ukázal také u druhé skupiny.

5) Asimilace znělosti

Správná artikulace asimilace znělosti nebyl podle mě zásadní problém. Každý respondent udělal v tomto jevu občas chybu, většinou šlo o asimilaci uprostřed slov či v předložkovém spojení s hláskou [v]. Nedá se říci, které skupině činila spodoba hlásek větší potíže, jednalo se spíše o individuální problémy.

6) mě x mně

Tato hypotéza se nepotvrdila, ani v jednom z případů jsem nezaznamenala chyby v artikulaci.

7) Sibilanty (sykavé)

s – z, š – ž

Tento hypotetický jev se potvrdil pouze u druhé skupiny, kde děti měly problémy s výslovností sibilantů. Docházelo k nahrazování znělé souhlásky za příslušnou párovou neznělou.

8) dy – ty – ny x di – ti – ni

Tato hypotéza se nepotvrdila, pouze v případě cizích slov, viz hypotéza cizí slova.

9) c – č

Tato hypotéza se potvrdila pouze částečně, a to u asijské skupiny, převážně šlo o vietnamštinu. Zde byl velký problém s artikulací hlásky [c].

5. Závěr

Ve své práci jsem si vytyčila dva cíle. Prvním bylo seznámit čtenáře s vědními disciplínami fonetikou a fonologií. Sama jsem se do těchto oborů pokoušela proniknout a zjišťovala, jak rozsáhlé a složité disciplíny to jsou. Podle mého názoru je pro laika velmi obtížné pochopit je v celé jejich šíři a získat komplexní přehled. Mým cílem však bylo podat vysvětlení základních pojmů z fonetiky a fonologie srozumitelně, přehledně, tak aby je pochopil běžný čtenář, nejen odborník. Existuje mnoho publikací o těchto vědách, většina z nich je však určena vysokoškolským studentům těchto oborů a slouží spíše jako skripta. Ve školních učebnicích se s těmito vědami setkáváme pouze okrajově a většina studentů neví, co si pod těmito dvěma názvy představit. Mým osobním cílem tedy bylo nahlédnout a aspoň částečně fonetiku a fonologii pochopit. Poté jsem se v teoretické části pokusila vymezit některé základní pojmy, nezbytné pro správné pochopení těchto věd.

Pro svoji středoškolskou odbornou činnost jsem si chtěla vybrat nějaký aktuální problém, něco, s čím se v současnosti a pravděpodobně i v nejbližší budoucnosti budeme potýkat. Momentálně se setkáváme s rostoucí imigrací do ČR, která se jen zvýšila v rámci vstupu do Evropské unie, resp. Schengenského prostoru. Podle statistik imigrace dále poroste, v českých školách bude větší počet dětí cizinců, pro které čeština není mateřským jazykem. Je tedy samozřejmé, že se bude muset zvýšit úroveň vzdělávání těchto cizinců, vyškolit více specialistů pro tento obor. Název mé práce je Problémy dětí cizinců s osvojováním si zvukové stránky jazyka. Řeč je nejdůležitější dorozumívací prostředek, proto jsem se zaměřila právě na mluvené slovo, ne na písemnou podobu jazyka. A právě zvukovou stránkou jazyka se zabývají již zmíněné vědy fonetika a fonologie.

Zde se dostávám k samotnému jádru mé práce, tj. výzkumu, který se týkal dětí cizinců. Již v úvodu práce jsem zmiňovala, jaká kritéria musely splňovat, tj. cca 2 roky pobytu v ČR a druhý stupeň ZŠ. Tyto žáky jsem poté rozdělila do dvou skupin po pěti. První skupinou byly děti z Ukrajiny a druhou děti z Asie (Vietnam, Mongolsko a Laos). Jejich úkolem bylo přečíst text, což jsem zaznamenala na diktafon, a poté přepsala do grafické podoby pomocí fonetické transkripce.

Mým druhým cílem bylo zjistit ty jazykové jevy, které činí problémy jednotlivým skupinám. Je velmi důležité říci, že tyto výsledky nemusí platit na celou jazykovou skupinu, tzn. že jevy, které podle mého šetření činí problémy dětem z Ukrajiny, nemusí nutně platit na všechny Ukrajince. Prvním důvodem je počet respondentů, čím vyšší, tím samozřejmě stoupá záruka výsledků. A druhým jsou individuální schopnosti, znalosti každého žáka. Je možné, že všech pět mých respondentů se potýkalo s problémem, který nemusí ostatním, kteří se mého výzkumu nezúčastnili, dělat potíže. Co se však týče mých dvou skupin, během šetření jsem zjistila, že děti v každé skupině dělají přibližně stejné chyby a je jasně vidět rozdíl mezi první a druhou částí. Pokusila jsem se tedy aplikovat výsledky jedinců na celou skupinu.

Další částí mé práce bylo porovnání výsledků šetření s předem stanovenými hypotézami. S pomocí konzultantky PhDr. Evy Rusínové jsem stanovila devět jazykových jevů, které pravděpodobně budou činit žákům potíže. Podle poslechu nahrávek a fonetického přepisu jsem se poté snažila tyto hypotézy vyvrátit, či potvrdit. Celkem sedm hypotéz z devíti se potvrdilo, některé ovšem například platily jen pro jednu skupinu, jiné problematické jevy byly zřetelnější více u jedné než druhé. Vyvrácení dvou hypotéz je pravděpodobně způsobeno národností respondentů, je možné, že pokud by se moje práce týkala více jazykových skupin, tyto hypotézy by se u některé z nich potvrdily.

Přínos své práce spatřuji do budoucna, kdy se budeme muset ještě více zabývat otázkou dětí cizinců a problémy, které mají s osvojováním si českého jazyka. Mým osobním přínosem je však nahlédnutí do věd fonetiky a fonologie, kterým bych se možná chtěla později věnovat.

6. Použitá literatura:

ČAPEK, K. *Bajky a podpovídky*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1970

HÁLA, B. *Fonetika v teorii a praxi*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975

KRČMOVÁ, M. *Fonetika a fonologie, zvuková stavba současné češtiny*, 1. vyd.
Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, 1992. ISBN 80-210-0137-2

PALKOVÁ, Z. *Fonetika a fonologie češtiny*, 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994.
ISBN 80-7066-843-1

SOCHROVÁ, M. *Český jazyk v kostce pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fragment, 1999.
ISBN 80-7200-338-0